



## Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 22.11.2023. Nr. 23/6-3

### **Atzinums par 21.10.2023. iesniegumu vērtēt RUS.LSM.lv publikāciju “Я русский» — сама по себе еще не оправдание войны. Все зависит от контекста”**

2023. gada 21. oktobrī Latvijas sabiedrisko mediju ombuds Anda Rožukalne (turpmāk tekstā arī – ombuds) saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu (turpmāk – Iesniegums), kurā lūgts izvērtēt Latvijas sabiedrisko mediju vienotā portāla krievu valodas versijā RUS.LSM.lv (turpmāk – RUS.LSM.lv) publicēto informāciju (<https://rus.lsm.lv/statja/novosti/analitika/19.10.2023-nakleika-ya-russkii-sama-po-sebe-eshhe-ne-opravdanie-voiny-vse-zavisit-ot-konteksta.a528438/>). Iesniedzējs lūdz izvērtēt, vai RUS.LSM.lv redakcijas “darbinieks kurina naidu vai provocē”?

Lai izvērtētu Iesniegumā minēto, ombuds no 2023. gada 2. līdz 21. novembrim iepazinās ar Iesniegumā minēto RUS.LSM.lv publikāciju, pētīja un analizēja informāciju un publikācijas par Igaunijā notikušo zibakciju, kurā izmantotas uzlīmes uz automašīnām «Я русский», vērtēja Iesniegumā minētās publikācijas kontekstu, apsprieda saņemto informāciju ar VSIA “Latvijas Televīzijas” (turpmāk – LTV) galveno redaktori, RUS.LSM.lv redaktori u.c.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

#### **konstatē:**

[1] 2023. gada 21. oktobrī saņemtajā Iesniegumā [...] lūdz izvērtēt 2023. gada 19. oktobrī RUS.LSM.lv publicēto ziņu “Наклейка «Я русский» — сама по себе еще не оправдание войны. Все зависит от контекста”.

Iesniedzējs norāda, ka “gan Igaunijas, gan Latvijas policija šo saukli “ja russkij” atzīst kā RU rašisma propagandas saukli” (saglabāts Iesniedzēja oriģinālais rakstības stils – *ombuda piez.*).

[2] Lai izvērtētu Iesniegumu, ombuds 2023. gada 2. novembrī nosūtīja vēstuli Nr. 45/6-2 “Par 21.

oktobra vēstuli, kurā lūgts izvērtēt RUS.LSM.lv rakstu “Наклейка «Я русский» — сама по себе еще не оправдание войны. Все зависит от контекста”” ar jautājumiem LTV galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un RUS.LSM.lv galvenajai redaktorei Jekaterinai Safronovai. 2023. gada 15. novembrī ombuds saņēma LTV atbildes vēstuli Nr. 226/1-6.2.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne  
**secina:**

[3] Ombuds ir saņēmis Iesniegumu, kurā pievērsta uzmanība RUS.LSM.lv publicētam rakstam, kurā tiek analizētas iespējamās tiesiskās konsekvences par uzlīmju «Я русский» lietojumu uz automašīnām.

[4] LTV galvenās redaktores Sigitas Roķes atbildes vēstulē ombudam ir sniegtas RUS.LSM.lv redakcijas vadītājas Jekaterinas Safronovas atbildes, kas atspoguļo RUS.LSM.lv redakcijas viedokli.

Skaidrojot publikācijas veidošanas mērķi, J. Safronova min trīs iemeslus: (1.) “pēc sociālajos tīklos izraisītās rezonanses bija skaidri noprotams, ka tēma ievērojamai sabiedrības daļai ir svarīga un saistoša”, (2.) “vienlaicīgi pēc sociālo tīklu lietotāju ierakstiem bija noprotams, ka viņiem (neatkarīgi no uzskatiem) ir neskaidrības par spēkā esošo likumdošanu un tās normu piemērošanu” un (3.) “mērķis bija izskaidrot likumu normu, kura ir piemērojama konkrētajā gadījumā”. RUS.LSM.lv redaktore norāda, ka primāri mērķis ir bijis “sniegt informāciju par sabiedrībai svarīgām tēmām”, kas “ir tiešs žurnālistikas pienākums”, pieminot Latvijas Republikas Satversmes 90. pantu, kas noteic, ka “ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības” (<https://likumi.lv/ta/id/57980#p90>). Atbildot uz jautājumu par to, kādi ir raksta uzdevumi attiecībā pret auditorijas interesēm, J. Safronova min, ka “izskaidrot situāciju tieši likumiskā griezumā (jo tieši tajā bija jūtams vislielākais informācijas trūkums, sk. p.1.2.), tajā skaitā ņemot vērā sociālajos tīklos skanējušo viedokli, ka policija neizmanto savas pilnvaras pilnībā, un arī pretēja rakstura viedokļus”. “Redakcijas uzskatā zināšanas par spēkā esošo likumdošanu ir auditorijas interesēs. Papildus tam, “Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums” (atsauce uz likuma 2. un 3. pantu <https://likumi.lv/ta/id/319096> - *ombuda piez.*), cita starpā, uzliek redakcijai par pienākumu “stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu (kas redakcijas ieskatā ietver sevī izpratni par likuma varu), sniegt informāciju par valstī aktuālām norisēm, piedāvājot to padziļinātu izpēti un analīzi, veicināt sabiedrības izpratni par Latviju kā tiesisku valsti, padziļināt izpratni par tiesiskumu,” uzsver J. Safronova.

Skaidrojot, kādi bija raksta veidošanā izmantoto informācijas avotu izvēles kritēriji, RUS.LSM.lv redakcija norāda, ka avotu vidū bijuši “tie, kas piemēro likumus “uz vietas” (Valsts policija), un

eksperti personu un valsts attiecību sfērā — respektīvi, Latvijas Republikas augstākā valsts amatpersona tajā jomā (Tiesībsargs) un viens no labākajiem attiecīgās specializācijas juristiem (A. Dimitrovs)”. Atbildē vērsta arī uzmanība uz to, ka tā kā “Valsts policijas (VP) preses dienests atbildes pēc būtības faktiski nav sniedzis, tāpēc izņēmuma kārtā, kā raksta daļa tika publicēta pilna sarakste ar VP preses dienestu”.

Atbildot uz ombuda jautājumiem par to, kāpēc rakstā, kura mērķis ir rūpīgi izprast jautājumu, nav iekļauta Igaunijas zibakcijas piemēra analīze un ar to saistīti informācijas avoti vai uzraksta «Я русский» rašanās un izmantošanas cēloņi (ombuds bija minējis arī dažus piemērus, kurus var apskatīt izmantojot šīs saites: <https://www.youtube.com/watch?v=noRZ8Ebx-aY>, <https://www.themoscowtimes.com/2023/09/10/pro-kremlin-pop-stars-concert-a-microcosm-of-russias-wartime-patriotism-a82414>, [https://en.wikipedia.org/wiki/Shaman\\_\(singer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Shaman_(singer))– *ombuda piez.*), RUS.LSM.lv redakcija norāda, ka “raksts veidots par notikumiem Latvijā, nevis Igaunijā, un Latvijas, nevis Igaunijas, likumdošanas tiesiskās sistēmas ietvaros”. Vienlaikus tiek uzsvērts, ka “raksta mērķis bija izgaismot juridisku, nevis kultūroloģisku, politisku vai estētisku situācijas aspektu”. “Par flešmoba iespējamo prokremlisko būtību (un flešmoba propagandēšanu prokremliskajos kanālos) tekstā ir minēts — gan autora tekstā, gan Valsts policijas citātos. Papildus tam jāatzīmē, ka mēmam (no *meme* — angļu val.) “Я русский” (“Esmu krievs” kr. val.) ir vismaz 100 gadu vēsture. Šo gadu laikā tas tika izmantots dažādu, reizēm savstarpēji izslēdzošu vēstījumu “translācijai”. Identiska vai līdzīga (ar domu zīmi “Я — русский” vai bez tās) satura uzlīmes / uzraksti bija vērojami Latvijā, kā arī citās valstīs gan 1990., gan 2000. gados, gan vēlāk, kad tiem bez noklusējuma nevarēja būt nekāda sakara ar mūsdienu Krievijas Federācijas agresiju Ukrainā un tās slavināšanu,” teikts RUS.LSM.lv atbildē. “Papildus vēršam uzmanību tam, ka Iesniedzēja apgalvojums, ka “(...) Latvijas policija šo saukli “ja russkij” atzīst kā RU rašisma propagandas saukli (...)” neatbilst patiesībai. Publiskā komunikācijā, piemēram, Valsts policijas amatpersonas, runājot par saukli (mēmu), lieto kondicionālu izteiksmi: “var liecināt”, “var būt”, “iespējams, ir”. Līdzīgu pozīciju ieņem arī Latvijas Republikas Tiesībsargs.” Vienlaikus tiek pausts, ka “RUS.LSM redakcija piekrīt, ka iespējams tekstā trūkst informācijas, ar ko izteiciens “ja russkij” asociējas šodien (piemēram, ar Krievijas mūziķa dziesmu “ja russkij”, kuru izmanto Kremļa propaganda kara atbalstam) un līdz ar to, kāpēc Latvijā un Igaunijā tik asi reaģē uz uzlīmēm ar tādu uzrakstu, bet no otras puses žurnālistikā nedrīkst vispārināt, un ne visiem šis izteiciens asociējas tieši ar šo dziesmu, tāpēc viedokļi dalās, vai būtu pareizi “reklamēt” vienu no Kremļa propagandas sējām. Līdz ar to tekstā pieminēta šī flešmoba prokremliskā būtība un ka par to aktīvi informēja prokremliskie telegram-kanāli”.

Atbildēs skaidrojot, kādi apsvērumi noteica analītiska raksta, kura autora skatījumā konteksts ir

ļoti nozīmīgs, veidošanā koncentrēšanos pārsvarā uz juridisko jautājumu izklāstu (tiesisko rāmējumu), nepieskaroties populārās kultūras, publiskās komunikācijas, emoaktīvisma, uzlīmes uzrakstā ietvertā vēstījuma semiotikas kontekstiem, to iespējamai saiknei ar kara propagandas un atbalsta karam vēstījumiem, minēts, ka viss iepriekš minētais – populārās kultūras, publiskās komunikācijas, emoaktīvisma (emocijas), uzlīmes uzrakstā ietvertā vēstījuma semiotikas konteksts un citi apstākļi un aspekti – “tiesiskā valstī nevar būt svarīgāki par likumu”. “Tie var ietekmēt pilnvarotas personas lēmumu piemērot likumu, bet ne piemērošanas procedūras un kārtību,” teikts atbildē.

LTV Redkolēģijas viedokli sarakstē sniedza LTV galvenā redaktore Sigita Rože: LTV redkolēģija, pēc raksta izskatīšanas konstatēja, ka rakstā nepietiekami tika atspoguļoti ar saukli «Я русский» saistītie aspekti, netika pilnvērtīgi atspoguļots saukļa izmantošanas konteksts un aktualizēšana Krievijas sāktā kara Ukrainā atbalstam. Proti, saukli izmanto Krievijas uzsāktā nežēlīgā kara Ukrainā atbalstītāji, līdz ar to tas vērtējams, kā Krievijas uzsāktā informatīvā kara “ierocis”. Tas nozīmē, ka šis aspekts jebkurā publikācijā par šā saukļa izmantošanu ir ļoti būtisks, lai veidotu pilnvērtīgu izpratni par izvēlēto tematu.

LTV redkolēģija secināja, ka, bez minētā konteksta detalizēta atspoguļojuma, raksts ir pārprotams un nepilnīgs. Par to liecina arī reakcijas uz minēto rakstu, ja lasītājiem rodas jautājumi un raksta ideja tiek pārprasta vai nav pilnvērtīgi uztverama, tad ir secināms, ka autors nav spējis radīt lasītājos skaidrību par raksta tapšanas mērķi. Līdz ar to secināms, ka raksta autors nav pilnībā izpildījis LTV redakcionālo vadlīniju 1.4.punktu un nav pilnvērtīgi sagatavojis informāciju, kas palīdz saprast kontekstu.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

**vērš uzmanību:**

[5] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai iesniegumā pausto viedokli.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

**atzīst:**

[6] RUS.LSM.lv publikācijas “Я русский» — сама по себе еще не оправдание войны. Все

зависит от контекста” novērtēšanai izmantojot raksta satura analīzi, sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas, LTV darbinieku skaidrojumus, raksta žanra prasības, konteksta informāciju, atzīstu, ka raksta autors Sergejs Pavlovs, kas analītiskā rakstā vērtēja aktuālu jautājumu, ir pārkāpis redakcionālo vadlīniju 1.4. daļā iekļauto objektivitātes principu, kas nosaka, ka “sabiedriskie mediji satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi”. Lai arī rakstā izmantoti vairāki viedokļi, aktuālas un būtiskas problēmas, kuras atspoguļojums sabiedrisko mediju saturā ir pamatots, tēma rakstā ir apskatīta vienpusīgi, bez profesionāli pilnvērtīga tvēruma, ārpus analītiska vērtējuma atstājot nozīmīgus aspektus, pretrunas un kontekstus. Raksta veidošanā nav ņemta vērā arī aktuālā ģeopolitiskā situācija, kas pieprasa ar īpašu rūpību novērtēt informāciju, kas rakstā ir pieminēta, bet nav izvērstāk skaidrota– auto uzlīmju “Я русский» aktuālās nozīmes, to izmantojuma nolūki, to lietojuma saikne ar populārās kultūras kodiem, to izmantojumu kara propagandas izplatīšanai.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)\*

**Anda Rožukalne**

\*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR  
LAIKA ZĪMOGU